

С. О. Волкова

Науч. рук. **Е. А. Кастрица,**
канд. филол. наук, доцент

ДЕМОНОЛОГИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ В СБОРНИКЕ Н. ГОГОЛЯ «ВЕЧЕРА НА ХУТОРЕ БЛИЗ ДИКАНЬКИ»: РУСАЛКА

Мифология многих народов славится разнообразием демонологических персонажей, богатством их семантического наполнения и функциональной составляющей. Будучи талантливо интерпретированными, фольклорные образы нашли свою вторую жизнь в литературных произведениях: мы встречаем их в творчестве Р. Бёрнса, В. Скотта, А. Пушкина, Н. Лескова, Н. Некрасова, Н. Гоголя и др.

Яркий образ повести Н. В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница» – Русалка. Представлена она в тексте художественного произведения как удивительно красивая («...приветливая головка с блестящими очами, тихо светившими сквозь темно-русые волны волос. ...как чудна, как прекрасна!» [1, с. 69]), но при этом абсолютно несчастная «панночка-утопленница». В данном случае последствием «несчастья» становится самоубийство, которое в народной традиции воспринимается как некий переход в мир нечистых существ.

Поскольку в мифологических представлениях русалка – существо природного порядка, то не случайно в тексте главы «Майская ночь...» её появление происходит в третий месяц весны (время активизации водных дев), а предшествует ему описание водного объекта – пруда.

Н. Гоголь, следуя фольклорной традиции, также привносит в своё произведение такие поведенческие особенности русалок, как любовь к вождению хороводов («В тонком серебряном тумане мелькали лёгкие, как будто тени, девушки... Хоровод, играя, продвинулся ближе» [1, с. 70]), способность заманивать случайных прохожих («...она качает слегка головою, она машет, она усмехается...» [1, с. 68]), чтобы заставить их выполнить свои желания («Я готов на всё для тебя, моя панночка!» [1, с. 69]), но, тем не менее, она умеет быть благодарной: Левко помогает утопленнице, и в ответ она отвечает добром.

Литературный образ русалки, талантливо созданный Н. Гоголем, не противоречит фольклорному, но при этом наполнен авторским пониманием мира славянской мифологии и авторской интерпретацией системы мировоззренческих ценностей и народной морали.

Литература

1 Гоголь, Н. В. Вечера на хуторе близ Диканьки / Н. В. Гоголь // Майская ночь, или Утопленница. – Минск : Юнацтва, 1981. – 192 с.

А. Д. Дакукін

Навук. кр. **А. М. Мельнікава,**
д-р філал навук, дацэнт

ЛЁСАМ ЗЛЯКАНЫЯ: МЕСЦА ЗЛЁСАЎ У ЖАНРАВАЙ СІСТЭМЕ АЛЕСЯ РАЗАНАВА

Версэт, квантэма, пункцір, вершаказ былі ўведзены ў айчыннае прыгожае пісьменства Алесем Разанавым і паспелі ўжо стаць даволі вядомымі. Аднак у творчасці паэта маюцца і такія жанры, якія літаратурная крытыка пакуль пазбаўляе належнай увагі: злёса, «з», узнаўленне і перастварэнне, словатвор, Wortdihte. Мы ахарактарызуем падрабязней асаблівасці жанру злёсаў.

Злёсы (усяго іх налічваецца 19) змяшчаюцца ў кнізе «І потым нанавя пачаць», якая мае падзаглавак: квантэмы, злёсы, вершы. Такі парадак размяшчэння не з’яўляецца адвольным, а паказвае на ўзаемасувязь пэўных жанраў. Злёса і квантэма падобныя па форме і памеры, у іх адсутнічаюць знакі прыпынку ў канцы радкоў, што дазваляе кожнаму чытачу ствараць свае спосабы прачытання тэксту. Аднак злёса і квантэма нятоесныя. На думку І. Штэйнера, большая частка злёсаў

«па структуры аб'ёмней, чым квантэмы, і, што ўжо істотна, мае загаловаўкі» [1, с. 119]. Сапраўды, наяўнасць загаловаўкі дае пэўны накірунак вытлумачэння тэксту, своеасаблівым чынам дапамагае лепш зразумець твор у адпаведнасці з аўтарскай задумай. У квантэмах такой «падказкі» няма, таму чытач мусіць абапірацца цалкам на свае ўласныя асацыяцыі і ўяўленні. Больш аб'ёмная структура дазваляе суаднесці некаторыя злэсы з пункцірамі, якія ўяўляюць сабой кароткую характарыстыку пэўнага імгнення жыцця, уражанне ад яго. Злэсы таксама ў пэўнай ступені нагадваюць верш. Пра гэта сведчыць даволі вялікі памер некаторых злэсаў («З-пад рукі», «На першым снезе», «У белай кашулі» і г. д.) і большая дэталёвасць апісання. На нашу думку, варта праводзіць паралелі не столькі паміж злэсамі і вершамі (паколькі першыя не маюць рыфмы), колькі паміж злэсамі і версэтамі, якія можна аб'яднаць наяўнасцю пэўных элементаў сюжэта і дзеючых персанажаў.

Як бачна, злэсы сапраўды можна лічыць адметным, але маладаследаваным жанрам у творчасці А. Разанава. Формай і адсутнасцю знакаў прыпынку яны нагадваюць квантэмы, а паводле аб'ёму і наяўнасці сюжэтных элементаў набліжаюцца да версэтаў. Важнай адзнакай з'яўляецца і прысутнасць назвы ў кожнай злэсы.

Літаратура

1 Штэйнер, І. Ф. Уводзіны ў невымоўнае: філасофія паэзіі Алеся Разанава / І. Ф. Штэйнер. – Мінск : Выдавецкі дом «Звязда», 2013. – 352 с.

Э. С. Дараішэвіч

Навук. кір. В. А. Ляшчынская,

д-р філал. навук, прафесар

ВЫКАРЫСТАННЕ АСОБНЫХ ЛІТАР-КАМΠΑНАНТАЎ У БЕЛАРУСКІХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАХ

Пры знаёмстве з фразеалагічнымі адзінкамі (ФА) беларускай мовы мы звярнулі ўвагу на наяўнасць ФА з кампанентам-найменнем літар розных алфавітаў. Зразумела, філолагу стала цікава, што гэта за літары, іх паходжанне і прычыны адбору іх пры ўтварэнні ФА. Бо «ў аснове ўтварэння ФА ляжыць адбор кампанентаў-лексем, якія ў дафразеалагічным выкарыстанні служылі назвай пэўных сімвалаў, выступалі ключавымі словамі» [1, с. 119]. І такія літары-кампаненты чытаем у многіх ФА, сярод якіх *ста́віць кро́пкі над “і”* – ‘канчаткова высветліць усё, не пакідаючы нічога недагаворанага, даводзячы ўсё да лагічнага канца’; *прапіса́ць іжыцу* – ‘сурова правучыць каго-н., жорстка расправіцца з кім-н.’; *ні на ё́ту* – ‘нікольні, нічуць’; *ведаць на яць* – ‘вельмі добра, цудоўна’.

Так, іжыца была апошняй літарай царкоўнаславянскай і старой рускай азбукі, яе трэба было пры напісанні слоў адрозніваць ад літар **и** (васьмірычнае) і **і** (дзесцірычнае) пры абазначэнні аднаго і таго ж гука [i] [2, с. 210], што было складаным і вяло да шматлікіх памылак і пакаранняў. Адсюль і выраз *прапісаць іжыцу* з новым значэннем.

У ФА *ні на ё́ту* выяўляем грэцкі аналаг літары **і**, а выраз паходзіць з евангельскага тэксту пра непарушнасць і недапушчальнасць ніякіх змен у рэлігійных наказах Майсея.

ФА *ведаць на яць* (назва літары **Ѣ, ѣ**) утрымлівае кампанент-літару кірыліцы і глаголіцы, якая была пазней ліквідавана (1917 г.). А раней трэба было завучыць мноства слоў «на яць», паколькі ў адных словах пісалася **е**, у другіх – **ѣ**. Хто адрозніваў іх, той быў выдатным вучнем. ФА набыла значэнне ‘выдатна, цудоўна’ ведаць што-небудзь.

Аналіз такіх ФА даводзіць гісторыю, выяўляе ролю літар розных моў, што сведчыць пра значэнне пісьма ў жыцці чалавека.

Літаратура

1 Ляшчынская, В. А. Крытэрыі адбору слоў як кампанентаў фразеалагізма пры іх утварэнні / В. А. Ляшчынская // «Святло душы і таленту Святло»: зб. навуковых артыкулаў /